

MARKUS SELIN

PERUSTUU TOSITAPAHTUMIIN

VELI-PEKKA LEHTONEN

TAMMI

VELI-PEKKA LEHTONEN

MARKUS SELIN

PERUSTUU

TOSITAPAHTUMIIN

TAMMI

HELSINKI

Kirjan tekemistä ovat tukeneet Journalistisen kulttuurin edistämissäätiö, Kansan Sivistysrahasto / Kustannusosakeyhtiö Tammen nimikkorahasto, Tiedonjulkistamisen neuvottelukunta sekä WSOY:n kirjallisuussäätiö.

© VELI-PEKKA LEHTONEN JA TAMMI 2019
TAMMI ON OSA WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖTÄ
ISBN 978-952-04-0723-0
PAINETTU EU:SSA

Sisällys

Prologi	9
-------------------	---

1. LUKU

Blues Brother	13
Kino Vaakuna	19
Merkonomi	34
Seurapiiritoimittaja	38
Elokuvakriitikko	48
Landepaukku	55
Liikemiesten kerhossa	59

2. LUKU

Paras näkemäni western	63
Wild Force	74
Jäätävän poltteen kommenttiraita	92
Rohkea suomalainen	104
Once Upon a Time in America	126
Selin Back Home	144
Manageri	156

Häränsilmä	162
Super Mario	165

3. LUKU

Vuoristorata	183
Den glider in	197
Geena ja Renny	201
Rytmiä ja riemua Acapulcossa.	215
Planet Hollywood	221

4. LUKU

Häijt	233
Mestarit Arenalla	255
Nummelassa	262
Esikuva Hollywoodissa.	274
Elokuva-alan suurin vaikuttaja	285
Nuorisoidoli.	291
Pahat pojat	300

5. LUKU

Vares	317
Menkää nukkumaan.	339
Verkostoitumassa	345

6. LUKU

Takapiru	355
Hard Rock Hallelujah	361
Mannerheim	365
Mannerheimin käsikirjoitus	397
Markus Selinin 10 ohjetta käsikirjoittajille.	405
Markus Selinin 10 ohjetta markkinointiin – välttä nämä virheet	408
Vaihtoehtoinen historia	410
Yösyöttö	422
Jussi-gaala 2018	428
Ilosia aikoja	436
Pikkujoulut	452
Isompiin vesiin	456
Me ei kuolla kakkosina.	458
Tekijän kiitokset	471
Arkistolähteet	472
Kirjalähteet	473
Viitteet	474
Elokuva- ja tv-hakemisto	478
Henkilöhakemisto.	483

Prologi

Markus Selin tarttuu kynään ja kirjoittaa allekirjoituksen. Kaksi pitkää viivaa, ensimmäinen viiva Markus, toinen Selin. Jälkimmäisen viivan päälle Selin laittaa pisteen. Se on piste i:n päälle.

On itsenäisyyspäivän aatto vuonna 1985, ja Markus Selin kuittaa nipun papereita haastemieheltä. Haastehakemushan se on. Sen liitteenä on kopioita maksamattomista laskuista sekä laskelma velkasummasta. Leimamerkit tekevät papereista virallisen oloisia. Markus Selin on haastettu oikeudenkäyntiin. Perintäyhtiöllä mitta on tullut täyteen.

Markus Selin on 25-vuotias ja ehtinyt jo tekemään monenlaista työtä. Hän on myynyt ilotulitusraketteja Jämsässä, työskennellyt toimittajana Helsingissä ja kaupannut videokasetteja liikkeisiin ympäri maata, mutta nyt Selinin oma firma on vaarassa. Tärkeää on kuitenkin se, että firman tuote on valmis. Selinin ensimmäinen elokuva on valmis. Se on Suomen ensimmäinen Hollywood-elokuva. Sellaiseksi Selin sitä kutsuu. Elokuva on juuri valmistunut, mutta yleisölle sitä ei ole vielä näytetty. Ensin elokuva pitää viedä sensuuriviranomaisten tarkastukseen. Tarkastuksessa elokuva saa ikärajan. Elokuvan on ohjannut Selinin hyvä ystävä.

Elokuvaa varten on perustettu elokuvayhtiö Man and Gun Film Productions, ja nyt ensi-illan alla firmaa haetaan konkurssiin. Velkasummaksi on haastehakemukseen kirjattu 83 580 markkaa 95 penniä. Summa ei ole suuri, mutta ei ihan pienikään. Maksamattomia laskuja on kertynyt parilta vuodelta. Amerikkalaisen filmitähden Chuck Norrisin poika Mike ja veli Aaron ovat asuneet Selinin

elokuvayhtiön laskuun hotelli Hesperiassa Mannerheimintiellä. He ovat syöneet pihvejä hotellin ravintolassa, saunoneet ja soitelleet puheluita huoneesta. Toinen laskujen rypäs on Yrjönkadun hotelli Tornista, jonne amerikkalaiset tekijät ovat myös majoittuneet.

Filmitähden veli ja poika? Alun perin Selinin tuottaman elokuvan pääroolissa on pitänyt olla Chuck Norris, mutta se suunnitelma ei ole toteutunut. Amerikkalaiset rahoittajat ovat paljastuneet huijareiksi. Paikkaajaksi on otettu filmitähden poika, ja veli Aaron on Suomessa kouluttamassa stunteja, sijaisnäyttelijöitä.

Kun velkoja käsitellään oikeussalissa, nuori Markus Selin tajuaa yhden asian. Suuri haave on karvaalla tavalla totta – hetkellä, jolloin firma on kaatumassa ja Selin on menettämässä kaiken tienaamansa. Sillä hetkellä Markus Selin ymmärtää olevansa ensimmäistä kertaa todella elokuvatuottaja. Siihen asti oli menty vain nuoruuden innolla, palo silmissä.

Vuosikymmeniä myöhemmin Markus Selin on Suomen tunnetuin elokuvatuottaja. Tämä kirja kertoo siitä, miten Markus Selin nousee Suomen kulttuurihistoriassa merkittävään rooliin. Tämä kirja perustuu tositapahtumiin.

1. LUKU

Blues Brother

Yhdet kasvavat jalkapallokentillä, toiset kauppakeskuksen käytävillä ja kolmannet puolueen nuorisojärjestössä. Markus Selin kasvaa elokuvissa ja varhain Selin tietää elokuvista enemmän kuin moni muu. Nuoren Markus Selinin suosikkielokuvaan kuuluu *Ilmestyskirja*. Nyt, joka kertoo Vietnamin sodasta. Toinen Selinin lempielokuva on *American Graffiti*, suomeksi *Svengijengi '62*. Se kertoo teininuorista aikuistumisen kynnyksellä. Kaikkein suurin Selinin suosikkielokuva on kuitenkin yhdysvaltalainen elokuva nimeltä *Delta-jengi*, alkupe- räiseltä nimeltään *National Lampoon's Animal House*.

Delta-jengi valmistuu vuonna 1978, ja Selin näkee nuorisokomedian heti tuoreeltaan. Tietenkin Kino Vaakunassa, Selinien perheen omassa elokuvateatterissa, jota isä ja äiti pyörittävät Lohjalla. Miksi juuri tämä nuorisokomedia saa Markus Selinin innostumaan?

Syy on John Belushi. Amerikkalainen näyttelijä. Belushi on Selinin suuri sankari ja suosikki.

Selin innostuu *Delta-jengistä* myös siksi, että Selin on itse vastikään palannut vaihto-oppilasvuoden vietosta Yhdysvalloista ja nähnyt yhdysvaltalaista koulumaailmaa. *Delta-jengi* kertoo veljeskunnasta collegessa. Vaihto-oppilaana Selin on ollut ensin Floridassa rotaryperheissä ja sen jälkeen Minnesotassa. Vuosi on ollut mahtava: Selin on ajanut Yhdysvalloissa ajokortin 17-vuotiaana, hän on nähnyt kaikkea uutta ja alkanut seurustella. High schoolissa Selin on hämmästellyt, miten Yhdysvalloissa voi tulla ylioppilaaksi vastaamalla vain monivalintatehtäviin ja miten urheilijat saavat koulussa erivapauksia.

Delta-jengin keskeinen hahmo on bilehirmu nimeltä John ”Bluto” Blutarsky. Hahmoa näyttelee Belushi. Bluto on kaikkea muuta kuin kiltti opiskelija. Hän juo ja pelleilee, on narri ja anarkisti. Hahmo on näyttelijä Belushin bravuuri. Belushin esittämä Blutarsky innostaa veljeskunnan kierimään tanssilattialla ja huutamaan kuorossa ”tooga tooga”. Blutarsky on myös arvaamaton, ja se tekee hänestä vielä hauskemman: Delta Housen portaikossa hän pysähtyy folklaulajan kohdalle, ottaa kitaran, iskee sen säpäleiksi, ja mikä hämmäntävintä, pyytää anteeksi. Blutarsky on koulupudokkaiden kingi, hänen todistuksensa keskiarvo on nolla. Blutarskyn anarkia viehättää Markus Seliniä.

”Minuun vetosi Blutarskyn anarkistisuus eli se, miten Blutarsky käyttäytyy esimiehiä, rehtoria ja tärkeilevää Niedermayeria kohtaan. Anarkistisuus on Blutarskyn juttu”, Markus Selin muistelee. Mainittu Niedermayer on elokuvassa Blutarskyn vastapuoli, keskiluokkainen kiipijä ja collegen koulukiusaaja, jota vastaan Blutarsky käy taistoon.

”John Belushi teki hyviä elokuvia”, Selin sanoo.

”Hän oli hyvä näyttelijä.”

”Hän oli hauska. Ja pulska.”

”Belushi oli mun suuri sankari.”

”*Delta-jengi* ja *Blues Brothers* ovat ohjaaja John Landisin parhaimmat elokuvat. Ei ne mitenkään täydellisiä ole. Blues Brothers esimerkiksi on täynnä continuity-ongelmia, mutta ei se haittaa mitään. *Delta-jengistä* oli Suomessa kaksi versiota: teattereista oli leikattu pois kohtaus, jossa Donald Sutherland polttaa Karen Allenin kanssa pilveä. Se oli sitä Suomen tekopyhyyttä.”

Selin näkee itsensä John Belushin hahmossa. Ulkopuolisessa, hauskassa ja tukevassa pojassa. Kekseliäässä anarkistissa. Jekkuijassa ja hauskanpitäjässä. Selin on Belushista niin innoissaan, että hän kirjoittaa ihailemastaan näyttelijästä kehuvasti myös sanomalehteen. Selin toimii elokuva-arvostelijana ja Belushista Selin kirjoittaa sanomalehti Vaasaan. Kirjoituksessa Selin nostaa Belushin ”supertähtikategoriaan”. Selin kirjoittaa myös Belushin kaverista,

Bill Murraysta, ja arvioi, miten molemmat näyttelijät ovat uransa aloittaneet, käytöstavoista välittämättä.¹ Jutun otsikkona on ”Söpöt sikailijat”. Ylistys ilmestyy lehdessä tammikuussa vuonna 1982. Sitten tapahtuu jotakin odottamatonta.

John Belushi kuolee.

Selinin nuoruuden suuri sankari kuolee. Belushin kuolinpäivä on 5. maaliskuuta 1982. Kuoleman syy: heroiini ja kokaiini. Näyttelijä on kuollessaan 33-vuotias. Kaikille kuolema ei ole yllätys. Belushi on ollut ihailtu näyttelijä mutta myös pahassa huumeekoukussa. Häntä on yritetty auttaa mutta turhaan. Ihailijoiden silmissä Belushin kuollessa kuolee kokonainen aikakausi.

Ennen kuolemaansa Belushi on ehtinyt itse analysoimaan esittämäänsä hahmoja: ”Esittämäni hahmot viestivät sitä, että mokaaminen on ok. Kenenkään ei tarvitse olla täydellinen. Ei tarvitse olla fiksu. Sääntöjä ei tarvitse noudattaa. Saa olla hauskaa.”²

Se on iso viesti, että saa olla hauskaa. Belushi on ollut sukupolven tulkki, jolla on ollut viesti. Taakse jäävät sodanjälkeinen kuriyhteiskunta ja poliittinen 1960-luku, tilalle tulee vapautta ja hauskanpitoa.

John Belushin kuolema on tyrmistys Markus Selinille. Selin kirjoittaa idolistaan saman tien muistokirjoituksen. Teksti on tapa analysoida tapahtunutta. Muistosanat julkaistaan nuortenlehti *Sinä & Minässä*, jonka kirjoittajiin Selin kuuluu. Selinillä on lehdessä aivan oma viihde- ja juorupalstansa, jota hän kirjoittaa. Palstan nimi on ”Vauhdissa”. Näin Markus Selin kirjoittaa Belushista heti kuoleman jälkeen: ”John Belushin traaginen kuolema 33-vuotiaana viime kuussa on herättänyt suuren kysymysmerkin: tuleeko hänestä samanlainen legenda kuin James Deanista? Tuskin sentään, mutta silti menetys koetaan huomattavana, olihan Belushi päässyt juuri urallaan komeaan kaareen.”³

Selinin kirjoitus jatkuu: ”Parhaiten muistamme John Belushin elokuvista 1941 – *Anteeksi, missä on Hollywood?* sekä *The Blues Brothers*. Hän kunnostautui televisiossa, elokuvissa ja musiikin parissa. Belushi teki lujasti töitä rhythm & blues- ja soulmusiikin arvostuk-

sen nostamiseksi. Kuolinsyyksi mainitaan alkoholin ja huumeiden yliannostus.”

Outoa on, että Selin jättää *Delta-jengin* muistokirjoituksessa ilman mainintaa, mutta Belushin toista isoa elokuvaa, *Blues Brotheria*, Selin ei sen sijaan unohda. Muistokirjoituksessa Selin ennakoi aivan oikein: Belushista ei tule kuoleman jälkeen samanlaista ikonia kuin yhtä lailla nuorena kuolleesta filmitähti James Deanista. Samanlaiseksi kiiltokuvapojaksi Belushi ei sovikaan. Belushi oli aivan liian epäsovinnainen eikä mikään klassinen kaunis poika. Belushi oli myös vaarallinen ja selittämätön. Ei sellaisesta voi rakentua tyyli-ikonia.

Belushista tulee toisella tavalla osa Hollywoodin legenda. Hänestä tulee osa Hollywoodin unelmakaupungin huumehuuruista historiaa. Ennen kaikkea Belushista tulee monien koomikoiden esikuva, yksi valkokankaan klovnikuninkaista. Vielä vuosikymmeniä myöhemmin Belushia muistellaan ja ylistetään näyttelijänä ja hänen urastaan ja kuolemastaan tehdään tv-sarja.

Nuoruuden sankarin kuolema vaikuttaa Seliniin syvästi. Selin ei pysty olemaan paikoillaan. Selin päättää lähteä pyhiinvaellusmatkalle. Yhdet matkustavat Kööpenhaminaan nähdäkseen kirjailija Søren Kierkegaardin haudan, toiset menevät Pariisiin Père-Lachaisen hautausmaalle nähdäkseen muusikko Jim Morrisonin hautapaikan ja kolmannet kuvauttavat itseään filosofi Karl Marxin leposijalla Highgatessa Lontoossa. Selinin on pakko päästä kokemaan paikkoja, joissa Belushi on viime päivänsä elänyt. Selin lentää Los Angelesiin, Hollywoodiin. Matka on Selinin ensimmäinen matka elokuvien ihmekaupunkiin.

1980-luvun alussa Los Angeles on yksi maailman kaikkein suurimpia metropoleja. Miljoonakaupungin yössä Belushi on kuollut, hotellissa nimeltä Chateau Marmont. Majapaikkana se on kallis, filmi- ja rokkitähtien suosima, eikä nuorella Selinillä ole varaa siellä asua. Selin majoittuu halvempaan hotelliin ja ajaa vuokra-autolla katsomaan Chateau Marmontia. Selin astuu pääovista sisään, vaeltelee aulatiloiissa ja ihmettelee. Näillä sohvilla Belushi on istunut,

tuolta tiskiltä saanut avaimet bungalowwiinsa ja tuosta ovesta kulkenut pihalle. Belushi on ehtinyt asua tähtien hotellissa vajaan viikon. Bungalowissaan hänen on pitänyt valmistella tulevia töitään mutta ahkeroinnin sijasta näyttelijä on käyttänyt aikansa juoden ja vetäen huumeita. Viimeisenä iltana hänen seurassaan ovat lehtien mukaan muiden muassa näyttelijät Robert De Niro ja Robin Williams.⁴

Selin istuu Chateau Marmontin baariin. John Belushin kuolemasta on kulunut jo useita päiviä, eikä hotellissa tietenkään ole enää mitään, mikä viittaisi näyttelijän viimeisen yön tapahtumiin. Uutiskuvaajat ovat poissa, poliisit ovat poissa, maailman uteliaat silmät tiirailevat muualle. Belushin bungalow on tyhjennetty ja hautajaisetkin on jo pidetty. Selin tilaa juoman. Ei tunnu miltään, Selin ajattelee ja jatkaa matkaa hotellilta läheiseen ravintolaan, jossa tietää Belushin käyneen. Paikka on nimeltään Rainbow Bar & Grill.

Selin pysäköi ravintolan takapihan parkkipaikalle.

Markus Selin:

”Rainbow on vähän kuin Tavastia Helsingissä. Vähän kuin likainen Hard Rock Cafe ja samalla paikka, jota ei voi lavastaa: uskomaton rock’n’roll-ravintola täynnä nimmareita, kitaroita ja laulujen sanoja seinillä. Siellä ovat käyneet niin monet. Motörheadin Lemmy oli siellä aina pelaamassa. Minulle oli tärkeää nähdä se hotelli, jossa Belushi kuoli. Belushista ei siellä ollut tietenkään mitään jäljellä, ei hän ollut hotellille siinä hetkessä enää mikään sankari. Enemmän sain Belushista kiinni Rainbow’ssa. Ajoin sinne, istuin iltaa. Lopuksi kävelin sinne baarin parkkipaikalle. Siellä kävi kova kuhina. Siellä se Belushi kävi ostamassa huumeitaan. Universal maksoi hänelle siihen aikaan tuhat dollaria päivärahaa joka päivä. Siinä Rainbow’n parkkipaikalla oli helppo ymmärtää, miten Belushi oli siellä pannut tonninsa haisemaan.”

John Belushi todella törsäsi huumeisiin. Häntä ei muutenkaan pidätellyt mikään. Juuri tämä rämöpäisyys oli myös tehnyt hänestä suuren. Niin on Belushia analysoinut toimittaja Bob Woodward Belushi-kirjassaan. Belushi oli ainutlaatuinen koomikko, jonka maine alkoi kasvaa televisiossa *Saturday Night Livessä* ja sitten elokuvien

puolella *Delta-jengissä*. Kun mainetta tuli, tuli myös rahaa. Ja lisää rahaa merkitsi lisää huumeita.

Markus Selin muistelemassa kuollutta sankaria. Kuulostaa surumieliseltä. Selin on eri mieltä. Matkasta oli murhe kaukana, Selin sanoo. Enemmänkin kyse on jonkinlaisesta hiljaisuudesta.

Markus Selin:

”Sain sillä tavalla Belushin kuoleman pois mielestä. Se oli kanee-
tinomainen sulkua asialle. Se olisi jäänyt vaivaamaan, jos en olisi
käynyt siellä. Belushi oli mun suuri sankari.”

Matka kuolleen sankarin perässä on Selinille toisellakin tavalla merkittävä. Vuonna 1982 Markus Selin on nuori toimittaja mutta myös uraansa aloitteleva videokasettikauppias ja elokuvien maahantuojia. Samalla Los Angelesin reissulla Selin ostaa Hollywoodista elokuvia suomalaisille esitettäväksi. Elokuvia ostaessaan Selin löytää Los Angelesin yöstä itselleen uuden ystävän.

Sielunveljen.

Kino Vaakuna

Markus Selin syntyi maaliskuun 16. päivä vuonna 1960. Pojasta tulee ensimmäinen lapsi äiti Ingan ja isä Raimon perheeseen. Koti on Nummelassa. Isä ja äiti tekevät yhdessä töitä. He pyörittävät Lohjan keskustassa elokuvateatteria, Kino Vaakunaa. Seuraavana vuonna syntyy Markukselle pikkuveli Akke.

Kino Vaakunasta tulee Markus Selinille ja pikkuveljelle elokuvakoulu. Kun isä ja äiti ovat töissä, lapset seuraavat mukana teatteriin. Markus Selin on usein kertonut tarinaa siitä, miten vauvana hän on nukkunut konehuoneen lähellä projektorin huristessa vieressä. Kino Vaakunassa Markus oppii myös katsomaan elokuvia, ensin tietenkin lastennäytöksissä. Niitä teatterissa esitetään viikonloppuisin, ja usein samaa elokuvaa veivataan uudestaan ja uudestaan. Paras lastenelokuvista on *Riemukupla*, elokuva romurallista, elävästä autosta ja altavastaajasta, josta kasvaa mestari. Vai onko se paras? Ainakin Markus näkee sen 12 kertaa, vai onko kertoja jopa 14. Ensimmäinen *Riemukupla* eli *The Love Bug* valmistui vuonna 1968, ja sen ideointiin ehti osallistua itse Walt Disney. *Riemukupla* ja sen jatko-osat ovat suosittuja 1960-luvun lopussa ja 1970-luvulla. *Riemukupla* alkaa kuvilla romurallista sinfonisten sävelten soidissa. Epäonninen kilpa-ajaja saa vielä yhden mahdollisuuden voittoon, kun ystäväksi tulee muiden hylkimä pieni auto. Autolla on supersankarin voimat, kyky lentää. Ja mikä parasta, autolla on myös tunteet. ”Ensin revin lippuja ja sitten menin saliin katsomaan. Ykkönen oli tosi hyvä”, Selin muistelee ja luettelee ulkomuistista *Riemukuplan* näyttelijöitä, joiden nimet

eivät nykypolvelle kerro enää mitään. *Riemukuplan* taikaa lisää se, että Volkswagen tuo Lohjalle näyttille samanlaisen valkoisen kuplan kuin elokuvassa. Kupla on teipattukin kuin esikuvansa, on ralliraidat ja etupellissä kilpailunumero 53. Auto pysäköidään Kino Vaakunan eteen mainokseksi.

Riemukuplassa on jotain samaa kuin elokuvatuottaja Markus Selinin myöhemmissä elokuvissa. Elokuvatuottajana Selin ei halua tehdä elokuvia, joista jää huono filis katsojalle. Synkeimmässäkkin tarinassa pitää olla lopussa joku toivon välähdys. Sellainen on myös *Riemukuplan* opetus: vaikeuksista voi aina selvitä.

Selinien perheteatteri Kino Vaakuna on maaseututeatteriksi suuri: paikkoja on teatterissa aluksi 290, tuolien modernisoinnin jälkeen kaksi ja puoli sataa. Ohjelmisto koostuu pitkälti kansan elokuvista, sellaisista kuin *Riemukupla*. Teatteri elää menestyvistä elokuvista, yleisön suosiosta. Yleisön tärkeydestä kertoo sekin, että elokuvateatterin nimikin on valittu yleisöäänestyksen jälkeen.

Markus Selinin isä, Raimo Selin:

”Samat kuvat meillä pyöri kuin muuallakin. Se, mikä menee muualla, se menee Lohjallakin. Mitkä olivat parhaita elokuvia? *Tuntematon sotilas* ja muut. Parhaiksi sanotaan usein niitä, joita ei katso kukaan. Niistä elokuvista, joille jaetaan Jusseissa sivuosia, ei niistä ole kukaan kuullut.”

Lohja on tyypillinen suomalainen pikkukaupunki tuohon aikaan. On tanssipaikkaa, ravintolaa ja urheiluseuraa. Ollaan lähellä Helsinkiä, mutta kuitenkin kaukana, maalla. Helsinkiin on vajaan tunnin ajomatka. Elokuviskäynti on suosittua ajanvietettä, sillä televisio vasta tekee läpimurtoaan, kun Markus Selin on pieni.

Kun Selinin pojat eivät ole elokuvissa tai koulussa, he tekevät joskus pahojaan. Kerran kodin läheinen kuusiaita syttyy tuleen. Ei tietenkään omia aikojaan. Markus ryntää sisään ja hakee vettä teekannuun. Paikalle on kutsuttava palokunta. Poikia torutaan. Markuksesta aletaan puhua ”Jekku-Markuksena”. Kun Nummelan kansakoulussa on hiihtopäivä 1970-luvun alussa, rehtori pyytää suksia mukaan. Aamulla rivistöstä erottuu poika. Kun muilla

on murtomaasukset, pojalla on jalassaan lyhyet, leveät ja muoviset minisukset, joilla lasketaan mäkeä. Minisuksipoika on Markus Selin. Toisessakin Selinin koulutarinassa ollaan suksilla, kun koululla järjestetään hiihtokilpailu. Luokkatoverit hiihtävät Markuksen ohi, sillä hän on pysähtynyt metsässä ensimmäiseen mahdolliseen paikkaan syömään äidin tekemiä eväitä.

Osa Selinin poikien kujeista saa innoituksensa elokuvista. Isällä on myös autovuokraamo. Kerran pikkuveli lainaa tallista autoa. Ikää ei ole paljon, eikä ajokorttia. Pam! Fiat 600 on katollaan. Isä löytää auton takapihalta pressun alta. Sinne veljekset ovat ruttuun menneen kärryn piilottaneet. Pojat saavat kuulla kunniansa. Näin Selin on lapsuuttaan muistellut lehdessä: ”Kun isä otti vyön esiin, me alettiin broidin kanssa saman tien huutaa täyttä kurkkua: ’Äitiiiiiii!’ Ei siinä ehtinyt saada enempää kuin kaksi iskua ennen kuin mutsi tuli väliin. Lapsen logiikalla kannatti kuitenkin ottaa ne pari hutkaisua, koska sitten äiti hemmotteli ja antoi karkkia. Jokainen selkäsauna oli kyllä tarpeen. Kun muutaman kerran kunnolla kirpasi, opetukset muistaa loppuelämänsä.”⁵

Eräänä lapsuuden kesänä vanhemmat lähettävät Markuksen ja Aken kesäleirille. Leirillä on luvassa normaalista poikkeavaa toimintaa jo nimenkin perusteella. Selinin pojat lähtevät kesäviikoiksi Pojista miehiä -leirille.

Markus Selin:

”Leiri oli kaukana Kiikalan suunnalla, ja se oli ihan helvettiä. Siellä oli Helsingistä paljon lapsia, lähiöiden pikkugangstereita, osa niistä oli varmasti sosiaalitapauksia. Ei meitä siellä kiusattu, vastenmielistä siellä oli. Siellä ei ollut oikein mitään. En ymmärrä, mitä siellä voisi oppia. Me oltiin Aken kanssa aika nuoria ja meillä kävi karkaaminen mielessä. Seuraavina kesinä me menttiin etukäteen postilaatikon ja revittiin Hesarista irti kesäleirin ilmoitus, ettei meitä lähetetä sinne uudestaan.”

Koulussa Markus Selin haastaa päättäjät. Yksi tapauksista sattuu oppikoulussa. Äidinkielen lehtori haluaa luetuttaa oppilaille J. D. Salingerin *Siepparia ruispellossa*, jonka on suomentanut älykkökir-

jailija Pentti Saarikoski. Kirja pitää hankkia seuraavaksi tunniksi, lehtori evästä. Selin ei halua. Selin haluaa päättää itse mitä lukee ja mitä kirjoja ostaa. Selin yllyttää luokkakaverit mukaan kapinaansa. Järjestetään huutoäänestys. Sen voittaa Selinin ehdotus.

Voittajakirja on *Casino Royale*, elokuvista tutusta agentti James Bondista kertova kirja.⁶ Se on myös ainoa kirja, jonka Selin sillä hetkellä sattuu muistamaan. ”Mua inhotti kaikki auktoriteetit. Sain opettajalle, että tämä ei ole mikään läpihuutojuttu”, Selin kertoo.

Markus Selinin tarina elokuvien maailmassa ulottuu oikeastaan paljon kauemmas kuin Kino Vaakuna ja kirjat James Bondista. Selinin suvun elokuvatausta ulottuu ainakin vuoteen 1927 saakka. Silloin Markus Selinin isänisä Akseli Selin innostuu elokuvasta. Tai eivät ne mitään elokuvia silloin ole. Silloin puhutaan filmeistä, elävistä kuvista. Vuonna 1927 Akseli Selin keksii, että elokuvalla voisi tienata leipänsä. Kiertävät elokuvateatterit ovat muotia ja sellaisen Selin perustaa. Itse asiassa kiertävä elokuvateatteri on alkuperäisin elokuvien katsomisen ja esittämisen muoto. Kun elokuva keksintönä tuli Suomeen ensimmäisen kerran, kesäkuussa 1896, asialla oli silloinkin kiertävä teatteri. Suomeen ensimmäisenä tullut kiertävä elokuvateatteri kuului ranskalaisille Lumièren veljeksille. He ovat elokuvahistorian merkkimiehiä: heitä pidetään elokuvan keksijöinä.

Kiertueteatteria varten tarvitaan auto, projektori ja muutama vaihtuva filmi mukaan. Sitten lähdetään kiertämään syrjäkyliä. Akseli Selin pyörittää omaa teatteriaan nimellä A. Selinin elokuvakiertue.

Markus Selin:

”Isänisäni Akseli Selin perusti oman elokuvakiertueensa 1927. Hän oli myös yksi ensimmäisiä jäseniä Suomen elokuvateatterikiertueiden liitossa. Hänellä oli kuorma-auto, ja lavalla elokuva-projektori. Jos esityspaikoissa ei ollut sähköä, ja usein ei ollut, virta otettiin autosta. Valkokangas oli ripustettu kiinni työväentalon tai

vastaavan seinään ja elokuva näytettiin auton lavalta projektorista. Alkuvaiheessa elokuvat olivat vielä mykkiä, joten Akseli säästi itse elokuvia haitarilla. Ja jos elokuvanäytöksen jälkeen järjestettiin tanssit, haitarilla ja soittajalla oli käyttöä silloinkin.”

Hauskaa ja vaivalloista. Jo pelkästään kiertueen järjestäminen vaati pitkät valmistelut. Pitää ottaa yhteyttä työväentaloihin, maa-miesseuroihin, vapaapalokuntiin ja suojeluskuntataloihin. Ehdottaa aikaa, koska elokuvia oltaisiin tulossa näyttämään ja mitä kuvia on tarkoitus esittää. Kun kiertue on buukattu, lähdetään matkaan. Mainonta hoituu julisteilla. Välillä nukutaan teltassa tai autossa penkkien päällä. Ohjelmisto koostuu lähinnä kotimaisista elokuvista, sillä maalla väki katsoo mielellään kaikkea tuttua. ”Ollaan lähdetty niin basicista kuin vain voi”, Markus Selin sanoo sukunsa elokuvatarinasta.

Selinin elokuvakiertue pysyy vireänä vuosikymmeniä. Vuonna 1948 Suomessa lasketaan olevan viisisataa elokuvateatteria, ja kiertueateattereita on niistä kolmisenkymmentä.

Vuonna 1953 Akseli Selin kuolee. Poika Raimo on silloin 16-vuotias. Viikko poismenon jälkeen Akseli Selinille myönnetään elokuva-alan ansiomitali, mikä on laiha lohtu läheisensä menettäneille. Raimo-pojan osaksi lankeaa jatkaa isän työtä.

Markus Selin:

”Ei siinä ammatinvalinnan perään kysely. Isä lähti projektori lavalla kiertämään maata autolla, koska kiertue oli buukattu valmiiksi. Alkuun hän ajoi ympäri Suomea ilman ajokorttia. Ei siinä muuta voinut.”

Kiertueatteri vie Raimo Selinin 1950-luvun lopulla yhteen tulevan vaimonsa kanssa. Markus Selinin isä ja äiti Inga tapaavat, kun Inga työskentelee elokuvia vuokraavassa toimistossa ja Raimo tulee noutamaan elokuvaa. Elokuva on uutisfilmi, joka kertoo missi Armi Kuuselasta ja tämän häistä. Vuodesta 1959 alkaen Raimo ja Inga hoitavat yhdessä elokuvateatteria Lohjalla. Äiti Inga on omaa sukua Määttä ja myös Määtät ovat elokuvasukua.

Määtän suvun elokuvahistoriaan kuuluu myös hurjia tarinoita. Osa niistä on sellaisia, että ne olisivat oikeastaan kokonaan voineet katkaista suvun perinteet elokuvien parissa. Se karmeim Määtän suvun elokuvatarina on myös Suomen elokuvahistorian kaikkein karmeim tarina. Sen tarinan Markus Selin kuulee jo pienenä poikana äidiltään. Sekin tarina kertoo vuodesta 1927. Samasta vuodesta, jolloin Akseli Selin aloittaa kiertueteatterinsa.

Vuonna 1927 Markus Selinin äidinisä on myös töissä elokuva-teatterissa. Kaupunki on Tampere. Äidinisä on nimeltään Vih-tori ”Vikki” Määttä. Vikki on koneenkäyttäjä, hänen tehtävänsä on pyörittää filmiprojektoria tamperelaisessa elokuvateatterissa. On lokakuun 23. päivä vuonna 1927, kun kaikki menee pieleen. Vikki Määttä ei ole työvuorossa, vaan hänellä on nuori tuuraaaja. Siitä ongelmat monin tavoin alkavat. Elokuvateatterin omistaa Vikki Määtän veli Artturi, Markus Selinin isosetä, yhdessä lii-kekumppaninsa kanssa. Teatterin nimi on Imatra, ja se toimii osoitteessa Hämeenkatu 12 aivan Tampereen keskustassa. Tam-pereella toimii tuohon aikaan kaikkiaan kuusi elokuvateatteria, joista Määtän suvun Imatra-teatteri on pienin. Suosittu teatteri on silti ja täyttää teatterissa on myös kohtalokkaana lokakuun 23. päivän iltana. Lippukassalla on jonoa. Liput maksavat viisi mark-kaa, ja lipulla saa katsoa esityksen niin monta kertaa kuin haluaa. Se on tapana. Teatteri on loppuunmyyty, sekä permannolla että parvella on täyttä. Illan elokuvana on *Muukalaislegioonan tytär*. On sunnuntai-ilta.

Pääroolia elokuvassa esittää kuuluisa Gloria Swanson. Swanson on 1920-luvun suuri filmitähti, jota ihailtaan pohjan perukoillakin kuten monia muitakin yhdysvaltalaisia näyttelijöitä. Amerikka-lainen elokuva on noussut lähes luonnonlailta tuntuvaan valta-asemaansa Suomessa vain muutamaa vuotta aiemmin. *Muuka-laislegioonan tyttäressä* Gloria Swanson esiintyy Carmelitana, joka elokuvassa seikkailee sekä sirkustyttonä että kapakkatanssijana ja myös morsiamena. Miehet taistelevat Carmelitasta ja kuolevat hänen puolestaan. Pääelokuvan lisäksi Imatra-elokuvateatterin

ohjelmistossa on tuona sunnuntaina ajan tavan mukaisesti pari lyhyttäkin filmiä: on viikkokatsaus sekä hupailu nimeltä *Buster koulussa*.

Kohtalokkaana iltana Imatra-teatterin henkilökuntaan kuuluvat kassaneiti, makeiskioskin hoitaja, paikannäyttäjä sekä muusikoita. Muusikot säestävät mykkää elokuvaa pianolla ja lyömäsoittimilla. Muusikot ovat vetonaula, josta mainitaan erikseen mainoksessa.⁷ Teatterin henkilökunnan lisäksi aulassa päivystää ajan tavan mukaan konstaapeli, joka repii lippuja ja valvoo järjestystä. Sunnuntai-iltana teatterissa on paikalla myös toinen omistajista, Artturi Määttä, ja onhan paikalla myös koneenkäyttäjät, joka hoitaa projektorin ja varsinaisesti näyttää elokuvan yleisölle filmiltä. Vakituinen koneenkäyttäjät Vikki Määttä on kiertueella, joten hänen tehtäviään hoitaa sunnuntaina sijainen, 19-vuotias nuorukainen.

Onnettomat tapahtuvat käynnistyvät, kun kello on 19.40. Elokuva muukalaislegioonan tyttärestä on silloin puolivälissä. Sitten filmi menee poikki, ja se on vaarallinen juttu.

Elokuvat esitetään tuohon aikaan nitraattifilmiltä. Se on kuin räjähdysainetta. Syttyttyään filmiä on myös vaikea, lähes mahdoton sammuttaa. Siksi elokuvateattereita pidetään hengenvaarallisina. Siksi konehuoneita sekä Imatra-teatterissa että muissa teattereissa on eristetty salista. Imatran konehuonekin on tästä syystä vuorattu pellillä.

Tuli on irti ensin projektorin alla peltisessä laatikossa, johon filmi kulkeutuu ja keräytyy sen jälkeen, kun filmi on kulkenut projektorin lävitse. Nuori tuuraava koneenkäyttäjät yrittää sulkea laatikkoa, jotta palo tukahtuisi. Palo ei sammuu. Laatikosta alkaa tupruta lisää savua. Filmi on tulossa, koneenkäyttäjät huutaa. Koneenkäyttäjät päättää avata filmilaatikon. Ideana on ottaa filmi ulos ja tukahduttaa palo rievulla. Se on virhe, ainakaan palo ei sammuu. Sen sijaan palo leviää. Koneenkäyttäjät etsii paloruiskun mutta se ei auta. Salin puolella yleisö näkee välähdyksiä ja kuulee miten liekit humahtavat suuremmiksi. Saliin alkaa levitä savua. On syttynyt tulipalo, joka leviää pian räjähdysmäisesti.

Miten Markus Selinistä tuli Markus Selin – ja kuka hän todella on?

Markus Selin on suuri suomalainen viihteentekijä, jo oikeastaan käsite. Selin on tuottanut menestyneitä elokuvia ja tv-ohjelmia, hän on myynyt videopelejä, avannut ravintoloita sekä tavannut Hollywoodin tähdet ja huijarit. Selin on myös voittanut palkintoja, haukkunut elokuvakriitikot ja nostanut Solar Filmsin keulakuvana suomalaisen elokuvan ilmiöksi. Samalla hän on ehtinyt tehdä pari virheliikettäkin.

Markus Selin – Perustuu tositapahtumiin on kuvaus viihteen liikemiehen elämästä ja elokuvista, työtavasta ja vaikutuksesta kulissien takana, maailmasta, jonka harva tuntee. Selinin itsensä lisäksi kirjassa pääsee ääneen hänen lähipiirinsä.

www.tammi.fi

99.1

ISBN 978-952-04-0723-0